

Беженар А. С., здобувачка
Василик Л.Є., д. н. соц. ком., доцентка,
завідувачка кафедри журналістики ЧНУ імені Ю. Федьковича

АДВОКАЦІЙНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ОДИН З МЕТОДІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ВПО

У статті обґрунтовується роль адвокаційної журналістики як способу привернути увагу до прав внутрішньо перемішених осіб. Розглядається роль медійної адвокації у розв'язанні проблем ВПО.

Ключові слова: адвокаційна журналістика, права переселенців, громадський активізм.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило ряд соціальних проблем, в тому числі й з вимушеним переселенням українців. Станом на лютий 2023 року в Україні зареєстровано 4,8 млн внутрішньо перемішених осіб, однак їх реальна кількість становить майже 7 млн осіб. Головне завдання влади на місцях – допомогти ВПО в інтеграції та адаптації у нових громадах. Визначають, що головними проблемами/потребами переселенців є пошук та оренда житла, працевлаштування, порушення прав, дискримінація, доступ до освіти та адаптація на новому місці.

У контексті допомоги переселенцям на новому місці можна відзначити роль місцевих медіа, адже як важіль впливу на владу засоби масової інформації можуть сприяти інтеграції, долати негативні стереотипи, змінювати думку суспільства щодо «лінивих та невдячних» переселенців. На початку вторгнення у буко-винських ЗМІ домінувала тема адаптації переселенців у регіоні: як вивчити місце, як влаштувати побут (наприклад, матеріали «Суспільне.Чернівці»: «Де в Чернівцях вимушеним переселенцям отримати гуманітарну допомогу. Перелік адрес», «Стало відомо, як вимушені переселенці можуть записати дітей у садочки та школи у Чернівцях»). Далі медіа все більше звертали увагу суспільства на розвінчуванні стереотипів, допомозі у соціалізації, висвітленні життєвих історій ВПО як приклад руху далі. У цьому контексті журналісти подавали не лише короткі інформаційні замітки. Через суто інформування важко добитися змін та уваги суспільства до проблеми. Для впровадження

змін медійники використовували різноманітні методи та форми: створювали репортажі з нових домівок переселенців, висвітлювали їхні життєві історії, аналізували допомогу держави. Хорошою практикою в українському медіапросторі є застосування адвокаційної журналістики як важливого методу впливу на проблемні ситуації, адже її головною метою – захист прав людини, а переселенці якраз належать до вразливої категорії. Тож розглянемо, як адвокаційна журналістика допомагає у висвітленні проблем / потреб внутрішньо переміщених осіб.

Адвокаційна журналістика – «це тип журналістики, що спрямований на зміни у соціальній, політичній, економічній сферах, має на меті розв'язання масової важливої проблеми і активно залучає цільову аудиторію» [1, с. 12]. В ситуації з переселенцями журналіст виступає одночасно і як правозахисник, виконуючи функцію «guard dog» – охороняє порядок та суспільні цінності, загальнолюдські інтереси. Отже, у контексті теми переселенців журналіст може виступити «адвокатом» ВПО та спрямовувати увагу влади на вирішення проблемних ситуацій. Через аналітичні матеріали, життєві історії та навіть розслідування журналіст формує кампанію з конкретною метою та ціллю для вирішення. Завдяки великій аудиторії та авторитетності серед мешканців регіону журналістика може «дос-тукатися» до свідомості громадян. Завдяки своїм матеріалам медіа підвищують громадську обізнаність про проблеми, з якими стикаються переселенці в регіонах, та стимулюють реакцію громадськості на ці ситуації. Це може включати збір петицій, вуличні акції, звернення до влади тощо.

Навіть у 2023 році, на другий рік вторгнення, трапляються випадки дискримінації переселенців щодо пошуку ними роботи чи житла. У цій ситуації журналіст бачить проблему та намагається її вирішити через адвокацію. Це може бути висвітлення, наприклад, позитивного досвіду працевлаштування ВПО. Як приклад наведемо серію інтерв'ю від буковинського медіа «Шпальта». Журналісти медіа висвітлюють «нове життя» переселенців, пишуть, з якими труднощами вони зіштовхнулися та як пройшов етап їхньої адаптації в Чернівцях [4]. Систематично раз у місяць журналісти публікують новий матеріал про людей різних професій: від IT-спеціалістів – до лікарів. Ці матеріали допомагають буковинцям зрозуміти, що ВПО – це важлива частка громади, вони також приносять нові ідеї в розвиток міста. В той же час для працевлаштування це стимул обирати переселенців на робо-

ту, збільшувати вакантні місця. Наразі у Чернівцях діє позитивна тенденція щодо працевлаштування ВПО, про що неодноразово інформують працівники служби зайнятості.

Також цікавим прикладом якісної адвокації щодо переселенців є проєкт від «Радіо Свобода» – «Ти як?» [2]. Головна його мета – розповісти історії переселенців, що знайшли притулок як за кордоном, так і в Україні. Журналістка Катерина Лихогляд інформує про проблеми з перших уст. Цей проєкт є важливим для розгляду, адже за формою він відрізняється від інших. Головні матеріали публікуються саме в соціальних мережах, щоб «зацепити» більшу аудиторію. Форми матеріалів різноманітні: від опитування щодо російськомовних переселенців – до інтерв'ю з експертами-правозахисниками. Також у проєкті журналістка використовує метод інтерактивності, діалогу з аудиторією. Наприклад, пропозиція опублікувати в сторіс улюбленців, які також евакуюювалися з гарячих точок, та тегати сторінку «Ти як?» в Instagram Facebook. Така інтерактивність дозволить привернути нових людей до проєкту та розповісти не лише про ВПО, а й навіть про евакуацію притулків для тварин. Загалом проєкт є інформативно насиченим для переселенців, адже вони отримують корисні поради та позитивні приклади життєвих історій, щоб не здаватися.

Складовою адвокаційної журналістики також є репортажі та фоторепортажі. Це важлива частина кампанії, яка дозволяє наочно з перших вуст розповісти про проблему. У контексті проблеми війни та переселенців в Україні репортажі можуть допомогти привернути увагу до цієї проблеми, збільшити свідомість громадськості та заохотити людей діяти або підтримувати ініціативи, спрямовані на допомогу. Фоторепортажі краще передають атмосферу життя людей, масштаби та наслідки проблеми, адже світлини краще запам'ятовуються та поширюються в час соціальних мереж. Наприклад, це можуть бути фото з розповідями переселенців про їхні проблеми; фото з притулків, де вони проживають; або ж світлини, де зіставляється життя «до війни» та «після» повномасштабного вторгнення. Якісні фото, які без слів передають нове життя переселенців, можуть вплинути на психологію людини та пришвидшити процес розв'язання проблеми. Так, наприклад, цікавий локальний репортаж від медіа «Твоє місто» – «Біль за білими дверима. Репортаж із модульного містечка для переселенців у Львові» [3]. Головна мета матеріалу – показати умови життя переселенців: випадки

отруєння їжею з їдальні, відсутність занять для розвитку та пошук нового житла на зимо-вий період. Фотографії підкреслюють проблематику матеріалу, а текстові пояснення про життя переселенців додають «життєвості» матеріалу. Через матеріал внутрішньо переміщені особи хотіли звернутися про допомогу до суспільст-ва/влади, щоби покращити якість проживання у модульних містечках.

Українські медійники використовують різні методики та тактики у матеріалах про переселенців. Як вже мовилося раніше, адвокаційна журналістика є частиною процесу, адже журналіст-правозахисник не тільки інформує, а й намагається знайти шляхи розв'язання проблеми. Через життєві історії, фоторепортажі та аналітичні матеріали адвокаційна журналістика впливає на розуміння суспільст-вом проблем ВПО. Вона допомагає у формуванні толерантності щодо ВПО та сприяє розвитку громадського активізму.

Список літератури

1. Виртосу І., Бацюкова С. Адвокаційна журналістика: світовий та українсь-кий досвід : посібник. Луганськ : Поступ, 2013. 72 с.
2. На Радіо Свобода стартує проєкт «Ти як?»: про українців, яких війна ви-гнала з дому. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-project-ty-iak-ukrainabizhentsi/32278394.html?fbclid=IwAR1ZaFgWfStQVtKSCx_COR6YMU-cf8RWZIKjFdGbGJcNPM9zj6PCOfus7ps (дата звернення 09.04.2023)
3. Твоє місто» - «Біль за білими дверима. Репортаж із модульного містечка для переселенців у Львові. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/bil_za_bilymy_dveryma_abo_chomu_zoya_boitsya_gromu_131527.html (дата звернення 09.04.2023)
4. «Творчість важлива під час війни»: айтівець з Харкова про життя в Чернів-цях та музику у воєнний час URL: <https://shpalta.media/2022/12/08/kolis-znav-lishe-pro-cherniveckij-universitet-a-teper-znayu-shho-chernivci-ce-klasni-lyudi-yak-harkivyanin-zhive-ta-dopomagaye-zsu-v-chernivcyah/> (дата звер-нення 09.04.2023)